

BICZÓ ZALÁN

Deák Ferenc tanulóévei a győri Királyi Kerületi Akadémián

1817 őszén Deák Ferenc bátyját, Deák Antalt követve a Győri Kir. Kerületi Akadémián tanult tovább. A jogi akadémia anyakönyvében a 8. szám alatt található a neve.

A hiteles anyakönyv a következő:

„Numerus: 8.

Cognomen et nomen, Aetas, Religio. An stipendiatus?: Deák Franciscus, a. 15. R. Cath.

Gens seu Natio, Locus natalis et Comitatus: Hungarus. Kehida, Comit. Zaladiens.

Pater vel Tutor aut Curator, eiusque conditio et habitatio: Tutor Georgius Hertelendy Nobilis in Ugh. Com. Zaladiens.

Schola quam 1816/7. frequentavit: Hum. 2ae.

Classis in Literis: 1us. Eminens inter 25.

Classis in Moribus. 1^{ae}.

Hospitium et Victus: apud D. Josa Joseph.

An et ubi habet conditionem: Ibidem.

Ratio diligentiae in Divinis: Diligens.

In Praelectionibus: Diligens.

Locus ubi 1816/7. frequentavit: N.-Kanizsa.

Observationes: -.”^[1]

Deák mint *logicus, physicus* (VII-VIII. osztály, 1817/18–1818/19), mint *primi et secundi anni juratus* (1819/20–1820/21) iratkozott be az akadémiaára. Az akadémián Benedek Elek, Deák tanulótársa azt beszélte, hogy Deákot Győrbe a kehidai plébános vitte el – akit szintén Deáknak hívtak és Deák Ferenc „urambátyámnak” szólította –, és ugyanő vitte haza az

[1] Deák Ferenc anyakönyvi adatai a Győri Kir. Kerületi Akadémián. Dr. Németh Ambros bencés tanár küldte el levélben Ferenczi Zoltánnak, aki 1904-ben megjelentette Deák élete c. munkájában. (Ferenczi, 1904, 37. 1. lábjegyzet) – Deák Ferenc akadémiai anyakönyvi bejegyzése lefotózva megtalálható Biczó Zalán: *A győri jogászképzés évszázadai* c. könyvében, a 41. oldalon.

első év végén. A plébános atya Deákék egyik jobbágyának a fia volt, akit mint kitűnő tanuló gyermeket a család neveltetett és a kehidai plébánosságra is segített.

A győri akadémia ekkor négy évfolyamból állt, a kezdetben hozzácsatolt hittudományi szak már 1785-ben megszűnt. A győri Kir. Kerületi Akadémia a tanulmányi főigazgató irányítása alatt működött, a főigazgató Deák tanulmányai alatt Fejér György kir. tanácsos és prépost volt. Deák nemcsak egy házban lakott vele, hanem ismeretséget is kötött a tudós tanárral, aki hatással volt fejlődésére. Az akadémia aligazgatója és vezetője Hübler Ferenc, a szombathelyi líceum egykori jezsuita tanára volt.^[2]

Fejér György főigazgató állásából adódóan sokszor megjelent a diákok előtt és leginkább az általában november elején tartott tanévnyitó ünnepek alkalmával nagyhatású díszes-ünnepi beszédet tartott az ifjúságnak. Így 1818. november 5-én a „törvények iránt tartozó tiszteletről”, 1819-ben a győri akadémia törtérijéről és 1820-ban a hazai közoktatás állapotáról beszélt. Érdekes az 1818-as beszédre emlékezni, mert Deák életére vonatkoztatva is fontos hatással bírnak a tudós főigazgató örökbecsű szavai: „A köznevelés csak úgy üdvös – mondta Fejér – ha a törvénytisztelet velejár, melyet az ifjúságba beoltani az állam első kötelessége.”^[3] „Mi lehet jobb – mondta Cassidorius – mint hogy az emberek bízzanak a jó törvényben és ne féljenek semmitől? A köztörvények az emberi élet legbiztosabb vigaszai, az erőtlének támaszai, a hatalmasok zabláói: innen ered a biztosság és gyarapszik a bizalom.”^[4]

Beszéde első részében Fejér mint történettudós szólal meg, későbbiekben ékes latinsággal már az iskolai törvények megszegőiről szól majd tágabban értelmezve úgy véli, azok megsértik Istent és a felséget is. Minden biztonnal hatással voltak e szavak Deák nagyszerű életpályájára.

A győri oktatás fő célja tisztviselők képzése volt és a tanrendszer ehhez alkalmazkodott. A hivatali élet gyakorlati követelményeit tartotta szem előtt a tanulmányi rend. Két év alatt kellett megtanulni mindazt, amit a hivatali pálya megkövetelt, és amihez erkölcsi kényszerül járult a római katolikus tanulókra nézve – így Deák Ferencre is – a mindennapi szentmise, a havonkénti gyónás és áldozás, melynek elhanyagolása az erkölcsi osztályzatban látható volt. Emellett az erkölcs megóvása érdekében nemcsak a színházat és a kocsmát, hanem a táncos multságokat, sőt a megyegyűléseket sem volt szabad látogatni és az ilyen kihágásokat bebörtönzéssel büntették. A tanárok az elmagyarázott részekből havonta kikérdezték a hallgatókat és a félév végén minden tantárgyból vizsgát tettek, amiért osztályzatot is kaptak.

A bölcséleti kar első évfolyamán Deák Ferenc a kötelező hittan mellett magyar történelmet, logikát és matematikát (algebrát és geometriát) tanult. A magyar történelmet a hatvanéves Berta György tanította, aki 1804 óta tanított Győr-

[2] Ferenczi, 1904, 1. 38.

[3] Ferenczi, 1904, 1. 38-39. Azért szolt erről, mert a király elrendelte, hogy az intézet törvényeit félévente fel kell olvasni a tanulóifjúság előtt.

[4] Ferenczi, 1904, 1. 39.

ben. Deák mind az első félév végén márciusban, mind a második félévet lezáró augusztusi vizsgán magyar történelemből kapta a legjobb osztályzatot, az egész évben az eminensek (jelesek) között volt. A legjobbak közé tartozott matematikából és logikából is. A Győrött elvégzett első félévben még mindkét tárgyból második volt a jelesek között, a tanév végén már az „első eminens” osztályzat került a neve mellé. Kiváló tudóstanárok tanították: Bresztenyszky Béla bencés szerzetes matematikát oktatott, a logikát a világi Verner József tanította. Deák gondolkodására – főként későbbi közéleti megnyilvánulásait tekintve – minden bizonnyal nagy hatással voltak Verner logikai előadásai. Bresztyenszky is szeretett tanára volt, hittant is tanított neki, miután Mollik Ferenc Sopronba távozott. Megjegyzendő, hogy hittantudását mindkét tanára valamennyi félévben jelesre értékelte a bölcséleti karon.

A bölcséleti kar második évfolyamán a Bresztyenszky által oktatott hittan és alkalmazott matematika mellett egyetemes történelmet tanult Bertától, bölcsellettant (metafizikát és erkölcsant) Vernertől, míg a természettant Gröber Lőrinc tanította. Gröbernél természettanból az első félévi „ötödik jeles” eredmény után év végére „első eminenssé” küzdötte fel magát Deák Ferenc. Vernernél mindkét félévben második eminens volt bölcsellettanból, emellett alkalmazott matematikából az első félévben második, a második félévben első lett a legjobbak között.

Az 1819–20-as tanulmányi év első félévében természetjogot és statisztikát, második félévben a statisztika mellett egyetemes és magyar közjogot valamint bányajogot tanult. Ebben a tanulmányi évben Deák Kmety Andrástól a statisztika és bányajog tanárától kapta a legjobb érdemjegyeket. Statisztikából első félévben első, év végén második lett az eminensek között, bányajogból a második félévben „első jeles” minősítést kapott. Mindkét első eminens jegyét „sub clausula”, azaz záradék alatt megjegyzéssel látták el. Szibenliszt Mihálytól az első félévben természetjogot, míg a másodikban egyetemes és magyar közjogból félévkor ötödik eminens, magyar közjogból (záradék alatt) első eminens minősítést kapott a jogtanuló Deák.^[5]

Másodévesként az első félévben hazai jogot, politikatudományt és kereskedelmet tanult, második félévben pedig magyar magánjogot és magyar büntetőjogot, pénzügyi valamint kereskedelmi jogot hallgatott. A második jogi évben Deák Ferenc mind félévkor, mind év végén megkapta a legjobb érdemjegyeket valamennyi tantárgyból. Mintegy ötven tanulótársa között Deák Ferencnek ezt a kimagasló tanulmányi teljesítményét csak herceg Bretzenheim Ferdinánd és Fuchs Ferenc tudta elérni.

„Informatio de Iuventute reg. Academiae Jaurensis data pro semestri primo Anni 1817/8. Philosphi I. Anni. [Lapszám nincs.]

Numerus: (Üres).

Itt három rovat következik, melyek ugyanazok, mint a már közölt anyakönyvben. *Classis in literis et moribus. E doctrina religionis:* Eminens.

[5] Molnár, 2003, 46–47.

Ex Historia Hungariae: Emin.1-us.
Ex Logica: Emin. 2-us.
Ex Mathesi pura: Emin. 2-us.
Ratio diligentiae in divinis: Diligens.
In Praelectionibus: Diligens.
An stipendiatus?: Non.
Mores: 1^{ae}.^[6]

Pro semestri secundo.
E doctrina religionis: Eminens.
Ex historia Hungariae: emin. 1-us.
Ex Logica: Emin.1-us.
Ex Mathesi pura: Emin. 1-us.
Ratio diligentiae in Divinis: diligens.
In praelectionibus: diligens.
An stipendiatus?: non
Mores: 1^{ae}.^[7]

Deák Ferenc érdemjegyei az *Informatio de Iuventute reg. Academiae Jaurensis data pro semistri primo anni 1818/19. Philosophi IIⁱ. Anni.* szerint:

Numerus: 13.
Classis in literis et moribus: -
E doctrina Religionis: Emin.
E Historia universalis: Emin 4-us.
E Physica: Emin 5-us.
E Metaphysica: Emin. 2-us.
E Mathesi adplicata: Emin. 2-us.
E lingua Hungarica: Cl. 2^{ae} 8-us.
Ratio diligentiae in Divinis: diligens.
In Praelectionibus: Diligens.
An stipendiatus?: non.
Mores: 1^{ae}.^[8]

Pro semestri secundo: Numerus: 12.
E doctrina Religionis: Emin.
E Historia universalis: Cl. 1ae 13-us.
E physica: Emin. 1-us.
Ex Historia universalis et oeconomia rurali: Emin. 2-us.

[6] Deák Ferenc iskolai anyakönyve 1817/18. Bölcséleti Kar. 1. félév (GyMSL Győr tankerületi ir. 144. cs.) Mindegyik anyakönyvi bejegyzést közölte Ferenczi Zoltán: Deák élete c. műve 1. kötetében (Ferenczi, 1904, 41., 42., 43., 43-44.), Németh Ambrus bencés tanár kutatásai alapján.

[7] Deák Ferenc iskolai anyakönyve 1817/18. Bölcséleti Kar. 2. félév (GyMSL Győr tankerületi ir. 144. cs.)

[8] Deák Ferenc iskolai anyakönyve 1818/19. Bölcséleti Kar. 3. félév (GyMSL Győr tankerületi ir.144. cs.)

E Mathesi adpilcata: Emin. 1-us.
Ex philosophia morali: Emin. 2-us.
E lingua Hungarica: Cl. 1ae 4-us.
Ratio diligentiae in Divinis: Diligens.
In Praelectionibus: Diligens.
An stipendiatus?: Non.
Mores: 1^{ae}.^[9]

Minden tantárgyat latin nyelven tanítottak, nem is minden tanár tudott magyarul. Sinkay beszélt el,^[10] hogy Kmety jogtanár meghívta őt és Deákat egyszer ebédre és az asztalnál csak latinul beszéltek, noha neje, Schweiger győri nyomdász lánya német volt, s mindnyájan tudtak németül.

Deák Ferenc osztályzatai a jogi fakultáson:
Informatio etc. pro semistri primo Juristae Ii Anni 1819/20.
Numerus: 10.
Ex Jure Naturae: Emin.5-us.
Ex Statistica: Emin. 1-us sub clausula.
Ratio Diligentiae in Divinis: Diligens.
In Praelectionibus: Diligens.
An stipendiatus? Non.
Mores: 1^{ae}.^[11]

Pro semestri secundo.
Numerus: 10.
Ex Statistica: Emin. 2-us.
Ex jure publico universalí: Emin. 2-us.
Ex jure publico Regni Hungariae: Emin. 1-us sub clausula.
Ex jure montanistico: Emin. 1-us sub clausula.
Ratio Diligentiae in Divinis: Diligens.
In Praelectionibus: Diligens.
An stipendiatus?: Non.
Mores: Cl.1ae.^[12]

Informatio etc. pro semistri primo Juristae IIⁱ Anni 1820/21.
Numerus: 13.
Ex Jure patrio: Sub clausula Emin.1-us.
Ex Scientia Politiae et Commercii Politici: Sub clausula Emin.1-us.
Ratio Diligentiae in Divinis: Diligens.

[9] Deák Ferenc iskolai anyakönyve 1818/19. Bölcséleti Kar. 4. félév (GyMSL Győr tankerületi ir.144. cs.)

[10] Torontál című lap, 1876. 16. szám

[11] Deák Ferenc iskolai anyakönyve 1819/20. Jogi Kar. 1. félév (GyMSL Győr tankerületi ir.144. cs.)

[12] Deák Ferenc iskolai anyakönyve 1819/20. Jogi Kar. 2. félév (GyMSL Győr tankerületi ir.144. cs.)

In Praelectionibus: Monendus.

An stipendiatus?: Non.

Mores: 1^{ae}.^[13]

Informatio etc. pro semestri secundo Juristae IIⁱ Anni 1820/21.

Numerus: 12.

Ex Jure Patrio et Criminali: Emin.1-us.

Ex scientia aerariae: Emin.1-us.

Ex Jure mercatorio et cambiiale: Emin. 1-us.

Ratio Diligentiae in Divinis: Diligens.

In Praelectionibus: Diligens.

An stipendiatus?: Non.

Mores: Cl. 1^{ae}.^[14]

Az akadémia felszerelése meglehetősen egyszerű volt, sem a Helytartótanács, sem a Tanulmányi Alap nem gondoskodott megfelelő felszerelésről. Különösen érződött például a fizikai szertárban, ahol jóformán semmilyen felszerelés nem volt. Deák tehetségét látva Grüber tanár azt tanácsolta neki és Zichy Jánosnak, hogy fizikaórákra járjanak be 1818–1819-ben a bencés gimnáziumba, ahol Czinár Mór tanított. A tudós tanár és Deák Ferenc között kitűnő viszony alakult ki. Deák mindvégig szívesen emlékezett vissza a bencés tanárra, Czinár pedig már akkor megjósolta, hogy Deákból kimagasló személyiség és híres ember lesz. A Czinártól származó mondást később Deák is sokszor idézte: „Nem az a valódi tudomány, amit jól megtanultok, hanem az, amit jól meggondoltok; aki az iskolában alaposan és komolyan gondolkodni megtanul, az jól végezte az iskolát.”^[15] Czinár büszke volt jóslatára és tanítványára. Jellemző Czinár személyiségére, hogy amikor az 1840-es években a szentmártoni apátságának pere volt a Győr megyei közbirtokossággal, az egyik szerzetes javasolta Czinárnak, kérje fel híres tanítványát, Deákot a bíráskodásra, de ő tiltakozott, hogy ilyen csekély ügy nem méltó Deákhhoz.

„Sinkaynál találkozott rendszeren több tanulótársával is, télen el-eljárt velök az ú. n. sárga kávéházba, nyáron ki a mezőre; mert általában nagyon szerette a társaságot, kereste is és ilyenkor különös kedvvel vitatkozott vagy tréfált. Tréfái sohasem voltak sértők, viszont a vitatkozásban is tudásával vagy fölényével senkit meg nem bántott; ezért szívesen voltak vele. Pl. egyik mondása volt Sinkay szerint, hogy »ha a mennországba jutna is és ott azt mondanák neki, hogy ő nem magyar és nem katolikus, onnan is kijönne«. (...) Deáknak mint tanulónak magánélete mintaszerű volt. Nem kártyázott, nem pipázott; a szivarozás akkor még nem is volt szokásos s csak 1822 tájt kezdett terjedezni.”^[16]

[13] Deák Ferenc iskolai anyakönyve 1820/21. Jogi Kar. 1. félév (GyMSL Győr tankerületi ir.144. cs.)

[14] Deák Ferenc iskolai anyakönyve 1820/21. Jogi Kar. 2. félév (GyMSL Győr tankerületi ir.144. cs.)

[15] Ferenczi, 1904, 44.

[16] Ferenczi, 1904, 53.

A jogtanárok közül Szibenliszt, Bognár és Beke voltak rá legnagyobb hatással. „Szibenlisztnek az volt a szokása, hogy minden óráján d. e. és d. u. háromnegyed órát magyarázott s az utolsó negyedben valakitől, akit a kevésbé figyelmesnek talált, kikérdezte az elmondottat. Ez majdnem naponként Deák volt s így néha egy nap kétszer is felelt; ritkábban a felelő Németszegi Bencze, a mosonmegyei alispán fia, egy Deákhhoz kedélyre s népszerűsége hasonló ifjú volt. Ilyenkor Deák, az akkori szokás szerint, a szólításra felállt, meghajtotta magát s megint leült, mert különben ülve feleltek; ekkor egy pillantással végignézvén szomszédja kinyitott könyvében az elmondandóknak egy részét, a másik részét pedig, mikor arra került sor, miközben pár köhintést színlelt, az előbbi háromnegyed órán elmondott részt a tanár után, gyakran saját szavaival kibővívte, felmondta anélkül, hogy tanára beleszólt, vagy rajta javított volna. Tanulótársai csodálták éles felfogását, tanára nem kevésbé; de mert nem tartozott az ő szemeiben az ú. n. odaadó tanítványok közé, ez magyarázata, hogy sem Szibenliszt, sem pár más tanára, kivált kezdetben, nem osztályozta tudása szerint, amiért különben Deák sohasem érzékenykedett. Bognár kezdettől fogva jobban méltányolta, különösen kitűnő, folyékony, szónokiasan szép s mégis egyszerű előadása miatt; ő is gyakran szólította fel, mintegy okulásképpen a többi tanulóknak. Hasonlóan tett Deák oly órákon, melyeken a tanár diktált. Ő pontosan sohasem s legfőleg kivonatossan készített jegyzeteket diktálás után; különben sem bírta volna követni a mondottakat, mert kissé nehézkes volt az írásban; de bizonyára unta is. Tehát csak hallgatta az előadottakat s midőn a havi vagy félévi vizsgálatok elérkeztek, rendesen összeállt tanulni egy Sinkay János nevű tanuló s később követtársával, aki felolvasta a kéziratból vagy könyvből a megtanulandókat, mire Deák egyszeri hallásra hibátlanul felmondta. Ez a tehetsége okozta, hogy, lát-szólag kisebb szorgalma mellett is, herceg Bretzenheim Ferdinánddal és Fuchs Ferencsel együtt ő a legelső tanulók közé tartozott, noha nem igen törekedett rá, mert nem ezért tanult; „hanem – mondja Sinkay – mert egy olvasásra vagy hallásra a leczkét nem tudhatta rosszabbul, mint tudta és felmondta.”^[17]

„Éles felfogása és bámulatatos emlékező ereje jobban segítette itt is, mint szorgalma, mely, mint egyik tanjegye is tanúsítja, nem mindig elégitette ki tanárait. Azonban tudásának híre eltávozta után is sok évig fenmaradt a tanulók emlékezetében. Deák halálakor írta valaki, aki 1827–1828. ban volt Győrött jogász, hogy még akkor is úgy beszéltek róla, mint a maga idejében a legjelesebb tanulórol, kinek könyvei, jegyzetei nem igen voltak; csak tanóra előtt olvasta át sebtiben egyik vagy másik tanulót s ez neki elég volt a kitűnő feleletre. Általános beszéd tárgya volt továbbá, mint a maga nemében egyetlen eset, hogy midőn a hazai jogból (magyar magánjog) defensora jelentkezett, Bognár tanár felszólította, hogy ne húzzon thesist, hanem feleljen szabadon. Deák ráállt s Beke az ünneplés defensorakor valóban szabadon kérdezett, mely alkalommal így szólította

[17] Molnár, 1904, 47.

meg: „Dicat mihi, domine defendens, cui parem academia haec necdum habuit”. (Mondja meg nekem, jelölt úr, kihez hasonló még az akadémián nem volt”).^[18]

Sinkay nagy emlékezőtehetségének bizonyítékát a következő történetben is megemlíti:

„Egyszer együtt mentek az első jogi év vége felé az utcán s Deák szabójával találkozáskor, hosszasan beszélt vele németül, min ő csodálkozott, nem tudván, hogy beszéli ezt a nyelvet. A szabó eltávozta után megkérdezte, hol tanult meg németül?

– Itt, Majláth Antaltól – felelt Deák, ki a megelőző évben kosztos- és lakótársa volt Józsaéknál.

– Hogyan? – kérde Sinkay.

– Csak úgy, hogy Majláth az asztalnál mindig németül beszélt. – És, teszi hozzá Sinkay, ő ezt nem is vonta kétségbe; mert Deák sohasem kérkedett s még tréfából sem hazudott soha.”^[19]

Győrött négy évig Józsa Józsefnél, a győri püspöki javak prefektusánál lakott, akinek felesége Deák nagynénje, anyjának testvére volt. Győrben akkor ezt és a Fejér Györgyét tekintették a legelőkelőbb ellátásnak; azért lakott Majláth Antal is ott. Józsa a korabeli Győrben tekintélyes és emellett tanult ember is volt. Deák Ferenc nagyon jól érezte magát nála, ahogy erről egy 1873. augusztus 28-án írt levelében olvashatunk.

Fejér Györggyel 1819-től beszélgetett gyakrabban, elolvasta műveit és értekezéseit, melyek a Tudományos Gyűjteményben, Deák kedvelt olvasmányában jelentek meg. A Fejérrel való beszélgetések jelentős hatással voltak magyar történelmi és közjogi ismereteire. Fejéren kívül a győri bencés gimnáziumban tanító Czinár Mór és 1820–21-ben Maár Bonifác (a magyar és világtörténet tanára) látta el olvasmányokkal.

„Az egykorúak általában mondják, hogy sokat olvasott, de csak tudományos műveket s a classicusokat; az utóbbiakat különösen nagy figyelemmel. A könyvet inkább figyelmesen végigforgatta s csak a neki tetszőbb részeket olvasta át; így tett a Tudományos Gyűjteménnyel czikkeivel is és mindaz, mit egyszer elolvasott, rendkívüli élénkséggel és határozottsággal maradt meg emlékezetében. Azonban az olvasásnál még többet gondolkodott, fontolgatott, vitatkozott; ezekben emlékező erején kívül főleg bizonyos inspiratio vezette, mond Sinkay. Költőket nem igen olvasott, általában a költészet kevésbé érdekelte; csak a hazafias, hősi költészet vonzotta, ez megmagyarázza utóbb szeretetét Vörösmarty iránt. (...) A színdarabok közül is csak a hősi drámát, a vitézi játékot kedvelte; ilyenben egyszer maga is játszott. Bresztyenszky Béla tanár t. i. a szegény tanulók szegényalapja javára iskolai előadásokat rendezett. Ez az alap 1818 novemberében kezdődött alaptőkéjéhez Deák is harminc forinttal hozzájárult s ennek javára három hősi darabban ő is föllépett, a Szőkevény, Kemény Simon és Győr visszavé-

[18] Ferenczi, 1904, 48. Ferenczi idézi a korabeli újságot is (Pesti Napló 1876. 40. sz.).

[19] Ferenczi, 1904, 49. Ferenczi idézi a Sinkay, 1876.

tele a törököktől címűekben; ez utóbbit Horváth Endre éppen erre az alkalomra írta. Természetesen minden szerepet a tanulók játsztak. E felléptének oka az is volt, mert ez az alap nagyon érdekelte, ülésein rendszeren részt vett s általában is a jótékonyságban öröme telt. Sinkay jelen volt, midőn egyszer meghagyta csizmadiájának, hogy egy szegény tanulónak csizmát csináljon az ő számlájára.”^[20]

Deák figyelő szemmel már Győrben megalapozta közéleti érdeklődését:

„Deák mindezeknek ifjú komolysággal és mélyen érző hazafiúi szívvvel volt tanúja és figyelője a győri akadémián, sőt Győr megyében is; mert jogász korában a tilalom ellenére is, mint hallgató, megjelent többször a győr megyei közgyűléseken. Egy ilyen alkalommal, mond Sinkay, gr. Zichy-Ferraris ezredes elnökölt, mint főispán, vagy administrator; a határozatot mindig az alispán mondta ki s ő is csak annyi részt vett az ülésben, hogy egy-egy ügy befejeztekor mondta: »weiter«, mert talán még ennyit sem tudott magyarul, mire Deák mindannyiszor csaknem felkaczagott.”^[21]

Győrben élt akkor is Deák Ferenc, amikor I. Ferenc 1820 szeptemberében Pestre látogatott és az egyik megye küldöttségének válaszában a többek közt e híressé vált szavakat mondta: „Szerencsések vagytok ti, kiknek őseitektől öröklött alkotmányotok van, melyet akarom, hogy szeressetek, mert én is szeretem és valamint eddig megtartottam, úgy ezentúl is megfogom őrizni s a maga épségében maradékaiknak átadni, remélvén, hogy ti sem fogtok engem semmi veszélyben elhagyni.”^[22]

Deákot Győrben töltött éveit megérlelték, a jog iránti mély meggyőződését életének legfontosabb céljává tette és egyben cselekvő erővé alakította a későbbiekben. Amit győri éveit alatt megtapasztalt, az amit a cselekvő életének kezdetén állva megélt, előkészítette a nemzeti jogok és méltóság első harcosává, ahogy Ferenczi Zoltán írja 105 évvel ezelőtt: „...a hazaszeretet benne a szív szentségévé válik s kifejléssze arra a magasztos élethivatásra, hogy éppen oly erővel küzdjön a haza sérelmei orvoslásáért, mint a haladás eszméiért; és hogy keleti, vérmes természeténél fogva könnyen fellobbanó, de csüggedni vagy engedni éppen oly hamar hajlandó nemzetünkben felébressze a magasztos s nekünk legszükségesebb erkölcsi erőt: a kitartást. Ez irányban az ifjú Deák többé nem változott az évek során, csak nőtt.”^[23]

Deák Ferenc Petz Adolfnának írott levelében így emlékezik vissza a győri éveire: „Négy évig jártam Győrbe oskolába, 1817-ik évi november hóban mentem oda, mint 14 éves ifjú a 7-ik oskolára, vagyis logikára, 1821. évi augusztusban végeztem el a második évi jogtudományi tanfolyamot. Ezen egész idő alatt rokonunknál, az öreg Józsnánál laktam. Jósza 1817-ben a káptalan dombján lakott, mint a püspökségi javak igazgatója, de 1819-ben hivataláról lemondván, átköltözött saját házába a Megye-utcában, s így én mindenik házban laktam.”^[24] Ezt az

[20] Vasárnapi Újság, 1875. március 21. 189.

[21] Ferenczi, 1904, 58.

[22] Ferenczi, 1905, 58.

[23] Ferenczi, 1904, 60.

[24] Deák Ferenc levele Petz Adolfnának. Írta Rátóton, 1873. augusztus 28-án. Közli Váczy, 1890. (Idézi Ferenczi, 1904; Molnár, 2003; Biczó, 2008, 41. – itt az eredeti levélről készült fotó is látható.)

utóbbi házat Győr városa 1873-ban emléktáblával jelölte meg, ekkor fordult Petz Adolfné Deákhhoz a ház meghatározása miatt, innen származott Deák levele. A Megye-ház út (a mai Liszt Ferenc utca) házán ma is olvasható az emléktábla felirata: „Itt lakott Fejér György, kora legtermékenyebb írója 1818–1824. Deák Ferenc 1819–1821. és Batthyány Lajos.”^[25]

A haza bölcsének győri éveitől szóló ismertetőm zárásaként két híres győri emlékbeszédből idézek, mindegyik Deák Ferenc születésének 100. évfordulóján hangzott el: „Deák Ferenc ifjúkoráról nekünk, győrieknek illő megemlékeznünk, mert az ifjú Deák ismeretszerző évei közül négyet töltött városunk falai között. Négy évig jártam Győrött oskolába – írja ő maga unokahúgának, Petz Adolfnénak. Ezernyolcszáztizenhetedik évi november hóban, mint 14 éves ifjú mentem oda 7-ik oskolára, vagyis logikára, 1821. évi augusztusban végeztem el a második évi jogtudományi tanfolyamot. (...) Deák oktatói iránt való háláját s lelkének a jótékonyásra hajló indulatát egyaránt tanúsítja, amikor a győri gimnáziumban ma is fennálló segélyező egyesület megalakulásakor mint másodéves jogász, harminc forinttal járul az egyesület alapjához.

Mennyire beszédes e tekintélyes adománya az ifjúnak, kinek ezer alkalma van fölösleges pénzcsekjét egyebekre fordítani. Hol keressem, hol is találok párját akár ma, akár a régi időkben?”^[26]

Egyetérthetünk Széchenyi Miklós győri püspökkel is: „Kora gyermekségében megtaláljuk már ama kellékeket, melyek a nagyság missziójának ismertetői. Iskoláit kitűnő sikerrel végezte, példás ifjúságát betöltötte kemény munkával, s így megszerezte az alapot, hogy később ne az ékes beszéd formáival, hanem az igazság erejével hasson.”^[27]

Deák Ferenc a nagy kezdeményezések embere volt. Romokból való építőmunkát végzett és mindenkor az alkotmány alapjain állva valósította meg a reformokat, amelyeket a kor szelleme és a nemzet érdeke megkövetelt. Életének cselekményei, színhelyei a nemzet történelmének dicső részleteit jelentik.

I. DEÁK FERENC TANÁRAI AZ AKADÉMIÁN^[28]

Beke Farkas, bekeházi

Született: Pécs, 1774. május 24.

Meghalt: Győr, 1838. június 13.

Jogi tanulmányait Pozsonyban, a Kir. Jogakadémián végezte. 1799. április 8-án a körmöci gimnázium, majd 1801-ben a humaniorák tanára, 1805-ben a Kassai

[25] A győri ház történetéről: Somorjai, 1998, 1–15. – A Zichy-palota fotója: Biczó, 2008, 50.

[26] Ruschek Antal győri kanonok emlékbeszéde Győrben 1903. október 17-én. A beszéd teljes terjedelmében megjelent Biczó, 2010. 55–58.

[27] Széchenyi Miklós győri püspök emlékbeszéde Győrben 1903. október 17-én. A beszéd teljes terjedelmében megjelent Biczó, 2010. 61–63.

[28] A rövid életrajzok megjelentek: Biczó, 2008, 131–152.

Akadémia tanára volt. 1807-1808-ig a nagyvárad Kir. Jogakadémián tanított. 1808-ban hívták meg politikai tudományokat oktatni a győri Kir. Kerületi Akadémiára. 1810-ben a természetjog, 1811-1812-ig a statisztika helyettes tanára is. 1812-ben doktori címet szerzett. Helyettes tanár volt 1811 márciusától 1812. április közepéig. 1824 őszétől 1825. február közepéig, Fejér György főigazgató távozása után, Dreschmitzer József kinevezéséig a főigazgatói teendőket is ellátta.

Berta György

Született: Heves, 1756. november 5.

Meghalt: Győr, 1820. január 27.

A gimnáziumot Egerben és Komáromban, a bölceletet a pesti Kir. Egyetemen végzete. 1787-ben a győri főgimnázium tanára, 1800-ban Lócsén és Pozsonyban, majd újra Győrött tanított. 1803. november 1-jétől a győri akadémián a magyar történelmi tanszék vezetője volt. 1804. december 4-től doktori címe megszerzését követően véglegesen megerősítette az akadémiái vezetőség. A győri akadémia könyvvizsgálója 1815. november elsejétől 1820-ig. A történelmi tanszéken tanított, de a jogtudomány doktora is volt.

Bognár József

1824-ig tanított a hazai magán- és büntetőjog tanszéken, majd a pesti egyetem ugyanazon tanszékén.

Bresztyenszky Béla

Született: Németpróna, 1785. augusztus 5.

Meghalt: Tihany, 1850. február 15.

A gimnáziumot Privigyén és Székesfehérvárott végezte. 1803. november 5-én lépett a bencés rendbe és itt hallgatott bölceletet és hittant. 1810. augusztus 30-án szentelték pappá. 1810-től Győrött gimnáziumi tanár és 1814-től a rendi növendékek tudomány-akadémiai tanára volt. 1811-1816 között a rendi növendékek tanára. 1813-ban akadémiai tanári képesítő vizsgálatot tett és helyettesítő hitszónoklat tanár is volt. 1813-ban bölcelettudor lett. Az 1814/1815-ös tanévben helyettesítő tanárnak, majd 1815. október 15-én rendes tanárnak nevezték ki. 1815. november elsejétől kezdte meg hivatalosan tevékenységét. 1816 és 1838 között akadémiai tanár a győri Kir. Kerületi Akadémián. 1836. október 11-én kinevezték a könyvbíráló hivatal cenzorának. 1838. február végéig tanított Győrött. 1838. február 3-án tihanyi apáttá nevezték ki. 1826-ban a jénai mineralógiai társaság tagja lett. 1836. szeptember 10-én az MTA levelező tagjai sorába választotta.

Fejér György

Született: Keszthely, 1766. április 23.

Meghalt: Pest, 1851. július 2.

Iskoláit Keszthelyen és Fehérvárott végezte. A Pesti Kir. Egyetemen filozófiát

tanult. 1790-ben szentelték pappá. A Festetich, majd az Ürményi család gyermekeinek nevelője volt. 1808-ig a székesfehérvári szeminárium tanára. 1808–1818 között a Pesti Kir. Egyetem teológiatanára. 1818. április 18-án lett győri tankerületi főigazgató. Gróf Batthyány Lajos – a későbbi mártír miniszterelnök – nevelője volt Győrben, amikor Batthyány a bencés gimnáziumban tanult 1819 novemberétől 1820 augusztusáig. 1816–1817-ig a pesti Kir. Egyetem hittudományi karának dékánja is volt. 1824 őszéig látta el főigazgatói feladatát. 1824 őszétől 1843-ig a pesti Egyetemi Könyvtár igazgatója. 1817-ben indította el a Tudományos Gyűjtemény című folyóiratot. Negyvenhárom kötetben sajtó alá rendezte és kiadta a fellelhető középkori okleveleket. 1840-től nagyváradi kanonok. A pesti Ferences-templomban nyugszik.

Fessel Zsigmond

Meghalt: 1831. szeptember 8.

1810. december 11-én nevezte ki a király Győrbe és 1811. március 11-én foglalta el állását. Győrbe kerülése előtt a selmecbányai gimnázium tanára volt. A Kir. Kerületi Akadémián a magyar nyelv és irodalom rendes tanára. 1824 és 1827 között helyettesített a hazai magán- és büntetőjog tanszéken.

Gröber Lőrinc

Született: 1777.

Meghalt: 1834. szeptember 30.

1812. március 10-én nevezték ki a győri akadémiára, a természettan és a mechanika tanszék tanára lett. 1832 szeptemberéig Győrött tanított, majd a pesti egyetem természettani és mechanikai tanszékére ment. A budai csillagászati intézetben is dolgozott. Jedlik Ányos jó kapcsolatot ápolt vele.

Kmety András

Meghalt: Győr, 1843. november 6.

1806-ban Podolinban kezdte a tanítást mint piarista szerzetes, majd a rendből kilépett és jogász lett. 1812. március 10-én érkezett Győrbe, a statisztika és a bányajog tanára lett a győri Kir. Kerületi Akadémián. A győri árvaház gondnoka és a győri szegényeket gyámolóító egyesület, valamint az Országos Munkálatok Győr megyei bizottságában is dolgozott.

Mollik Ferenc Tóbiás

Született: Győr, 1751. június 13.

Meghalt: Győr, 1824. április 15.

1775. június 29-én pappá szentelték, majd Bécsben teológiai doktor lett. 1784-től a győri püspöki Papnevelő Intézet és Hittudományi Főiskolán, a pesti egyetemen, majd 1794–1802-ig újra Győrött a papnevelőben teológiai tanár volt. Billisits Alajos Márton hittanár utóda lett a győri Kir. Kerületi Akadémián. 1802. szeptember 15-től győri gimnáziumi hitszónok. 1802-től a győri rendház főnöke és gimnáziumi igazgató, később Somogyi Lipót szombathelyi püspök házi teológusa és könyvtárnoka. 1815-től Győrött lelkiatya.

Peindl Alajos József

Született: Tata, 1788. március 8.

Meghalt: Pannonhalma, 1866. december 30.

1811. október 15-én pappá szentelték, gimnáziumi tanár 1809–1811 között Sopronban, majd 1812-ben Győrött. 1819. november 8-án foglalta el hitszónoki állását. 1819-től 1823-ig akadémiai tanár a győri Kir. Kerületi Akadémián. Győr megye táblabírája is volt. 1823–1833-ig házfőnök és igazgató Pannonhalmán. 1833–1850-ig igazgató Pozsonyban. 1850 és 1864 között vikárius. 1864 és 1866 között rendházi lelkiatya.

Szibenliszt Mihály

Született: Losonc, 1783. szeptember 6.

Meghalt: Pest, 1834. március 23.

Jogi tanulmányok után 1810-től a győri Királyi Kerületi Akadémia tanára, természetjogot és magyar közjogot oktatott. 1820. május 9-től 1827 őszéig a könyvbíráló hivatal revizora. 1827-től haláláig a Pesti Kir. Egyetem tanára (előbb római jog, cenzori jog, hűbérjog, büntetőjog, később római jog, természetjog, magyar közjog). A budapesti Kerepesi úti temetőben nyugszik.

Verner (1844-től Verney) József

Született: Besztercebánya, 1785. november 15.

Meghalt: 1850 k.

Besztercebányán végezte tanulmányait. A teológia után, 1810-ben a győri Kir. Kerületi Akadémia bölcseleti tanárának nevezték ki. 1812-ben bölcseleti doktor lett. 1828. február 29-től 1834 februárjáig az akadémia könyvbíráló hivatalának vezetője. 1834. február 25-én helyezték át a pesti egyetemre. 1834 júliusában költözött el Győrből. 1837-től 1840-ig a Pesti Kir. Egyetem bölcsészettudományi karának dékánja. 1844. november 5-től nevét Verneyre változtatta. A pesti tudományegyetem rektora 1846–1847-ig. 1849-ig volt egyetemi tanár. Pár évvel később meghalt. A jénai ásványtani társaság tagja, Győr, Tolna, Esztergom és Zólyom vármegyék táblabírája.

II. DEÁK FERENC BARÁTAI AZ AKADÉMIÁN^[29]

Ányos István, fajszi és vámosi

Született: Eszergár, 1800. december 25.

Meghalt: Győr, 1884. február 20.

Szülők: Ányos Ignác, Paizs Terézia.

Nagybátyja: Ányos Pál költő.

Felesége: bábai Bay Mária.

[29] A rövid életrajzok megjelentek: Biczó, 2008. Ányos és Sinkay életrajza pedig rövidesen napvilágot lát Biczó Zalán: Győri Jogász Almanach című életrajzgyűjteményében.

Gyermekei: Ida, Tivadar, Irma.

A Győri Kir. Kerületi Akadémiát 1821-ben fejezte be, utána Tolna vármegyében gyakornok, később Pesten jurátus. Ügyvédi esküjét 1823. szeptember 26-án tette le. 1829-ben vármegyei alügyész, 1846-ban a cseszneki járás főszolgabírája. 1848. június 21-én választották meg a zirci kerület igazolt és tényleges országgyűlési képviselőjének. 1849 januárjában már nem követte Debrecenbe az országgyűlést, amely március 23-án lemondott képviselőnek nyilvánította. 1849. június 11-én Zámory Kálmánt választották helyette képviselővé. 1849 után másfél évtizedre visszavonult a politikától és esztergári birtokán gazdálkodott. 1865-ben és 1868-ban régi kerületében újból országgyűlési képviselőnek választották. A Deák-párt tagja. Esztergáron a családi kriptában helyezték örök nyugalomra.

Rohonczy Ignác

Született: Pápa, 1802. január 27.

Meghalt: Baden, 1880. augusztus 27.

A győri Kir. Kerületi Akadémiára járt, Deák Ferenc évfolyamtársa és barátja volt. Az 1830-as években még a reformellenzék oldalán állt, majd császárhű lett és megromlott a kapcsolata Deákkal is. 1845-től Sopron megye adminisztrátora, 1849-ben a császári megszállók királyi biztosa lett.

Sárkány Miklós József

Született: Komárom, 1802. január 25.

Meghalt: Kajár, 1891. július 20.

Komáromban és a győri Kir. Kerületi Akadémián tanult. 1816-ban lett a bencés rend tagja. 1820–1824-ig a Pesti Kir. Egyetemen tanult. Pappá szentelték 1825-ben. Bölcsészdoktorrá 1827-ben avatták. Tanított az esztergomi gimnáziumban, ahol a keleti nyelvek és az erkölcsstan tanára volt. Komáromban is oktatott, majd 1832-től a pozsonyi akadémia tanára lett. Később Tihanyban könyvtáros, majd újra Komáromban tanított 1835-től. 1842 és 1845 között a pannonhalmi főapát titkára és könyvtáros. 1845 és 1891 között bakonybéli apát.

Sinkay János

Született: 1801.

Meghalt: Nagybecskerek, 1885. szeptember 10.

Felesége: Mihálkovits Terézia.

1818–1820 között a szegedi bölcsészeti líceumot végezte el. A győri Kir. Kerületi Akadémia jogi fakultását 1821-ben fejezte be, majd az eperjesi kerületi táblánál gyakornok. Pesten jurátus lett, majd 1824. december 20-án ügyvédi esküt tett le. 1824–1834 között Zenta város jegyzője volt. 1834-ben Nagybecskerekre költözött, ahol 1848-ig uradalmi ügyészként dolgozott. 1848-ban megyei számvevőszéki elnök. 1848. június 21-én Zenta város országgyűlési képviselőjének választották meg. Az országgyűlést követte Debrecenbe is, majd 1849. július 2-án lemondott mandátumáról. A hadbírószág a halálos ítéletét felfüggesztette, az uralkodó kegyelme folytán az eljárást megszüntették. Az 1850-es években Nagybecskereken uradalmi ügyészként dolgozott. 1861-től Torontál vármegye tiszteletbeli

törvényszéki bírójának választották meg. 1867 után virilis tagja lett a Torontál vármegyei és a nagybecskereki városi bizottságnak. 1879-től nyugdíjba vonult.

IRODALOM

- Biczó Zalán (2008): *A győri jogászképzés évszázadai*. (Széchenyi István Egyetem, Állam és Jogtudományi Kar), Győr.
- Biczó Zalán (2010): *Győr város és Győr vármegye megemlékezése Deák Ferenc születése századik évfordulójára*. In: Bihari Mihály – Patyi András (szerk.): *Dr. Szalay Gyula tiszteletére, hatvanötödik születésnapjára*. Győr, 53–64.
- Ferenczi Zoltán (1904): *Deák élete*. Budapest, MTA.
- Molnár András (2003): *A fiatal Deák Ferenc*. Budapest.
- Sinkay János (1876): Deák Ferencről egy tanuló- és egy 1848-49. évi képviselőtársa. 1–12. In: *Torontál*, 5. évf. márc. – jún. 13–17., 19–25. sz.
- Somorjai Sélysette (1998): *Győr, Zichy-palota*. Budapest, (Tájak korok múzeumok kiskönyvtára, 291.)
- Váczy János (1890): *Deák Ferenc emlékezete 1822-1875*. Budapest.